

خرما

خبرنامی

خبرنامه‌ی داخلی انجمن ملی

خرمای ایران (شعبه‌ی کرمان)

اولین و تنها نشریه‌ی تخصصی خرمای ایران

سال دوم / شماره‌ی ۲۳ / مردادماه ۱۳۹۲ / ۸ صفحه

Number 23 / August 2013 / 8 Pages

سرمقاله

تا دانه نپاشیم مرغان نمی آیند

کیفیت بسته‌بندی رطب و خرما در استان ما مطلوب نیست و تا آنجا که من اطلاع دارم هیچ‌کدام از واحدهای بسته‌بندی گواهی مدیریت کیفیت دریافت نکرده‌اند. از خرده‌مالکان، دلال‌ها، اجاره‌کارها و ضباطها نمی‌توان انتظار داشت که به این امر بسیار مهم توجه کنند و این گره را بکشایند، چون نه منافع اقتصادی کوتاه‌مدتشان - تنها چیزی که می‌بینند - نه دانش و نه فرهنگ آن جماعت اجازه‌ی چنین کاری را می‌دهد. ظاهراً از کارتن‌سازها هم نمی‌توان انتظار داشت که برای بهبود کیفیت بسته‌بندی دلسوزی کنند؛ رویه‌ای به بازار عرضه می‌کنند که هم ضخامت کافی ندارد و هم دامنش کوتاه است تا ارزان‌تر تمام شود و بازار کارتن هم بازاری بسیار رقابتی است و کارتن‌ساز می‌خواهد کارتنش را بفروشد و ماتم کیفیت کار را ندارد.

بعضی از صادرکنندگان قدم‌هایی در راه بهبود و کیفیت بسته‌بندی برداشته‌اند که البته کار پسندیده‌ای است؛ هرچند با وضعیت ایده‌آل فاصله داریم.

بنا به اظهار دکتر غضنفری وزیر بازرگانی دولت دهم صادرات شیرینی و شکلات ایران در سال ۹۱ معادل ۵۲۰ میلیون دلار بوده است، بعضی منابع این رقم را حدود ۵۵۰ و حتی ۶۵۰ میلیون دلار اعلام کرده‌اند.

البته کیفیت شیرینی‌جات و شکلات‌های ایرانی بسیار ارتقا یافته و محصولات خوبی تولید می‌کنند ولی هم‌گام با کیفیت محصول نگاه‌ی به بسته‌بندی شکلات‌های ایرانی بیندازید. واقعاً دست‌کمی از بسته‌بندی‌های بسیار مدرن و مشتری‌پسند بزرگ‌ترین تولیدکنندگان جهانی نظیر آلمان و سوییس و ترکیه ندارند. تصور می‌کنم درصد قابل توجهی از قیمت تمام‌شده هزینه‌ی بسته‌بندی باشد.

با توجه به واقعیت‌های موجود، به نظر می‌رسد که تولیدکنندگان متوسط و بزرگ باید به این مسأله عنایت خاص بفرمایند و الگو شوند تا دیگران به آن‌ها تاسی کنند. انجمن خرما هم باید حرکتی، فعالیتی و تلاش مضاعفی میزبانی فرماید و «جریان‌سازی» کند تا بسته‌بندی به وضعیت مطلوب برسد. پرداختن به وضعیت بسته‌بندی و سرمایه‌گذاری در آن، مشابه دانه پاشیدن برای مرغان است؛ تا دانه نپاشیم مرغان نمی‌آیند. مطمئن باشیم که سرمایه‌گذاری در این امر، در آینده‌ای نه‌چندان دور پاداش بسیار مثبت و ارزنده‌ای به همراه خواهد داشت.

در جلسه‌ای که کمیسیون کشاورزی با ریاست و کادر مدیریت بانک کشاورزی برگزار کرد، جناب آقای مهندس جهان‌نجاتی ریاست جدید بانک که به نظرم بسیار دلسوزانه و کارشناسانه با مسائل کشاورزی استان برخورد می‌کند، قول مساعدت و اعطای تسهیلات برای توسعه‌ی بسته‌بندی خرما به‌طور اخص و صنایع تبدیلی به‌طور اعم داده‌اند، امید دارم که دست‌اندرکاران غفلت نکنند. البته یکی از محدودیت‌های اعتبارات و تسهیلات بانکی برای کشاورزان، مسأله‌ی وثیقه است و امیدوارم در جلسات تخصصی‌تری که با رؤسای بانک‌ها خواهیم داشت به این مسأله توجه کنیم و راه حلی برای برون‌رفت از این مشکل پیدا کنیم. پایدار باشید.

در بیستمین نشست انجمن خرمای کرمان مطرح شد

(صفحه‌ی ۲)

ایران تا سال گذشته دومین تولیدکننده‌ی خرمای جهان بود

نشست مشترک کمیته‌ی باغبانی انجمن خرما و کارگروه سم و کود برگزار شد (صفحه‌ی ۳)

وجود انجمن کود در راستای سیاست‌های اتاق و سازمان کشاورزی است

گفت‌وگو با «فاطمه مرادی» از فعالان صنعت خرما در اندوهجرد (صفحه‌ی ۴)

بازاریابی برای خرمای اندوهجرد و حذف دلان از اهداف ماست

چکیده‌ی شش مقاله (صفحه‌ی ۵)

کیمیای خاک (قسمت دوم) (صفحه‌ی ۶)

گزارش

در بیستمین نشست انجمن خرمای کرمان مطرح شد

ایران تا سال گذشته دومین تولیدکننده

خرمای جهان بود

بیستمین نشست انجمن خرمای استان کرمان با حضور رییس و اعضای انجمن و دبیر کانون هم‌هنگی دانش و صنعت خرمای کشور در محل دفتر تشکیل‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان برگزار شد. در این نشست که به بررسی وضعیت تعامل انجمن خرمای استان و کانون خرما و بررسی وضعیت خرمای آندوهجرد اختصاص داشت، رییس انجمن خرما خواستار برگزاری نشست مشترک انجمن و کانون خرما برای تعامل بیشتر و بررسی مشکلات بخش خرما و ارائه راهکار در این خصوص شد.

تاکید بر تغییر روش اساسی در تولید و بازرگانی خرما

محسن رشیدفرخی با تاکید بر تغییر شیوهی تولید و تجارت و بازرگانی محصول خرما، گفت: باید در خصوص باغبانی و زراعت و همچنین بازرگانی و تجارت خرما تغییر روش کلی و اساسی انجام شود. وی افزود: بدون شک در ادامه رونق تولید و صادرات خرما بحران‌ها و مشکلاتی پیش رو خواهیم داشت؛ باید طوری برنامه‌ریزی نماییم که بازار خرما را به رقبا واگذار نکنیم و در این خصوص می‌توان از حوزه‌های دیگر درس گرفت تا خرما به سرنوشت محصول بازرشی مثل پسته گرفتار نشود. رشیدفرخی ادامه داد: مشکلات تولید محصول پسته در کشور جدی گرفته نشد و این محصول بازرش و ارزآور در حال رکود است؛ بنابراین باید با کسب تجربه از وضعیت محصول پسته برای خرما برنامه‌ریزی مطلوبی انجام شود.

تاکید بر اجرای آبیاری‌های مدرن در خرما

وی ادامه داد: باید آبیاری تحت فشار، به‌ویژه آبیاری‌های مدرن و پیشرفته را جدی بگیریم. رشیدفرخی تصریح کرد: تا سال گذشته ایران دومین تولیدکننده خرمای جهان بود و امسال چهارمین تولیدکننده جهان است؛ بنابراین مسأله‌ای ما در صنعت خرما، بقای خرما و قابل رقابت بودن این محصول با سایر کشورهای جهان است. وی تاکید کرد: باید برای سرپا نگاه‌داشتن خرما مدیران و مسئولان را در جریان چالش‌ها و مشکلات این محصول قرار دهیم.

تهیه بروشور تبلیغاتی در زمینه ارقام مختلف خرما

دبیر کانون هم‌هنگی دانش و صنعت خرمای کشور نیز در این نشست گفت: بروشور تبلیغاتی در زمینه ارقام مختلف خرمای کشور تهیه خواهد شد.

محمدرضا پورخاتون با بیان این که بسیاری از ارقام مختلف خرمای کشور مغفول مانده است، اظهار داشت: امیدواریم بتوانیم با همکاری انجمن خرما این بروشور را تهیه و به این وسیله ارقام مختلف خرمای کشور را معرفی کنیم.

وی با تاکید بر همکاری و تعامل عینی کانون و انجمن خرما، به تهیهی نقشه‌ی راه خرمای کشور نیز اشاره و خاطر نشان کرد: نقشه‌ی راه خرما یکی از ملزومات بخش خرما است که خوش‌بختانه مصوب و برای تمام دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجرا شد.

تلاش برای رسیدن به نتایج مطلوب در بخش تجارت خرما

پورخاتون با بیان این که اخیراً هم مصوب شده تا این نقشه در سیاست‌های کلی کشور در رابطه با خرما لحاظ شود، ضمن تقدیر از همه‌ی افرادی که در خصوص تهیهی این نقشه تلاش کرده‌اند، گفت: در زمینه تولید خرما علی‌رغم مشکلات و نارسایی‌ها، کارهای زیادی نیز انجام شده، اما در حوزه‌ی

تجارت و بازرگانی خرما موارد بسیاری بی‌پاسخ مانده که امیدواریم با همکاری انجمن خرما بتوانیم در بخش بازرگانی و تجارت به نتایج مطلوبی برسیم.

وی افزود: باید با دید ملی به مقوله‌ی خرما نگاه کرد و در این راستا نقشه‌ی راه خرما همواره ملاک عمل خواهد بود.

پورخاتون با بیان این‌که متأسفانه در بسیاری از محصولات کشاورزی نقشه‌ی راه وجود ندارد، اظهار داشت: اگر در محصولات مختلف کشاورزی نقشه‌ی راه وجود داشته باشد بسیاری از مشکلات در خصوص سیاست‌گذاری برای محصولات و عرضه و تقاضای آن‌ها مرتفع خواهد شد.

وی بار دیگر بر تعامل و همکاری بیشتر بین کانون و انجمن خرما تاکید و خاطر نشان کرد: از نظر کلامی همه معتقدیم که تعامل وجود دارد؛ اما باید وارد فاز عملیاتی همکاری مجدانه در راستای ارتقای محصول خرما بشویم.

پورخاتون افزود: در حوزه‌ی خرما در زمینه‌ی فعالیت‌های نرم‌افزاری اقدامات خوبی انجام شده و عمده‌ی مشکل ما در زمینه‌ی کارهای نرم‌افزاری است.

وی ادامه داد: باید با بیان مشکلات و چالش‌های حوزه‌ی خرما به مسئولان، مشکلاتی را که رفع آن‌ها در کوتاه‌مدت می‌تواند صنعت خرما را با شتاب رو به جلو ببرد، برطرف کنیم.

تاکید بر تعامل عملی بین انجمن و کانون خرما

نایبریس انجمن خرمای استان هم در این نشست ضمن تاکید بر تعامل بیشتر تر و عملی بین کانون و انجمن خرما، گفت: باید تلاش شود تا از فعالیت‌های موازی در رابطه با محصول خرما پرهیز گردد.

احمد فرید از افرادی که در زمینه‌ی تهیهی نقشه‌ی راه خرما نقش داشتند نیز تقدیر و خاطر نشان کرد: اجرایی و عملیاتی شدن این نقشه‌ی راه بسیار حائز اهمیت است.

وی با اشاره به مشکلات محصول خرما اظهار داشت: ۲۰۰ هزار تن خرما در جنوب استان تولید می‌شود که متأسفانه ۵۰ درصد آن در اثر عوامل مختلف دچار ضایعات می‌گردد.

فرید افزود: باید تلاش کنیم تا با سامان‌دهی وضعیت خرما و صنایع وابسته به آن، از این ضایعات بسیار زیاد خرما جلوگیری کنیم.

پاشنه‌ی آشیل صنعت خرما: تجارت و بازرگانی

رییس کمیته‌ی خدمات انجمن خرما هم در این نشست با بیان این‌که متأسفانه بخش تجارت خرما وابسته به تولیدکننده و باغ‌دار است، گفت: خرما توسط باغ‌دار در باغ و منزل مسکونی بسته‌بندی و نگهداری می‌شود و سپس باغ‌دار این محصول را هر وقت که خواست عرضه می‌کند و همین موضوع باعث می‌شود تا تجار نتوانند برنامه‌ریزی درستی داشته باشند و این برای بخش تجارت خرما مشکل ایجاد می‌کند.

محمدحسین اکبری افزود: پاشنه‌ی آشیل صنعت خرما تجارت و بازرگانی است که اگر این بخش سامان‌دهی و به‌روز شود، علاوه بر حل بسیاری از مشکلات، تولیدکننده و باغ‌دار نیز سود می‌برد.

وی با تاکید بر انتقال بسته‌بندی از باغ به کارگاه، گفت: متأسفانه اجرای این طرح که مدتی است توسط انجمن خرما در حال پیگیری است، به دلیل نبود پشتوانه‌ی قانونی به کندی پیش می‌رود.

اکبری افزود: خرمایی که در باغ‌ها و منازل مسکونی باغ‌داران بسته‌بندی می‌شود، فاقد نام تولیدکننده و پروانه‌ی بهداشتی و تاریخ تولید و انقباضات؛ اما اگر تولیدکنندگان ملزم شوند بسته‌بندی خرما در کارگاه‌های بسته‌بندی انجام شود، علاوه بر بهداشتی شدن بسته‌بندی، کارگاه‌های بسته‌بندی نیز رونق پیدا می‌کنند.

تاکید بر سامان‌دهی تولید کارتن خرما

وی به نامناسب بودن ابعاد کارتن‌های خرما نیز به عنوان یکی دیگر از مشکلات این بخش اشاره و تاکید کرد: باید تولید و توزیع کارتن خرما سامان‌دهی شود.

اکبری همچنین خواستار اعطای تسهیلات به بخش خرما شد و گفت: برای خرید خرما، خرید کارتن و موارد دیگر، هیچ‌گونه تسهیلاتی در نظر گرفته نشده است و این موضوع باعث شده

تا به‌طور مثال در خرید کارتن که به صورت نقدی توسط تولیدکنندگان کارتن عرضه می‌شود، باغ‌داران با مشکل مواجه شوند.

وی افزود: به همین منظور امسال با بحران کمبود و همچنین افزایش قیمت کارتن و افت قیمت محصول خرما مواجه خواهیم شد.

تاکید بر پرهیز از اعطای مجوز سردخانه در شرق استان
اکبری از اعطای مجوز و ایجاد سردخانه در منطقه‌ی شرق استان به شدت انتقاد و تصریح کرد: ایجاد و راه‌اندازی سردخانه به‌تنهایی نفع اقتصادی ندارد؛ اما افرادی که در این خصوص اقدام می‌کنند به دنبال سود دلالتی هستند که با ایجاد سردخانه حاصل می‌شود.

وی افزود: در شهرستان بهم، در زمینه‌ی کارتن‌سازی، تولید نایلون و سایر صنایع مرتبط با خرما با کمبود مواجه هستیم؛ اما متأسفانه برخی افراد به جای سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها، به دنبال ایجاد سردخانه هستند تا از سودی که با دلالتی در سردخانه‌ها ایجاد می‌شود بهره ببرند.

اکبری ادامه داد: متأسفانه اکثر شکایت‌های مردم و باغ‌داران در شهرستان بهم، از سردخانه‌هایی است که جدید راه‌اندازی شده‌اند؛ بنابراین دستگاه‌های صنعت، معدن و تجارت و جهاد کشاورزی باید در اعطای مجوز سردخانه به افراد خودداری کنند.

خرده‌مالکی و دلالتی؛ مشکلات اصلی خرما

رییس کمیته‌ی صادرات انجمن خرما نیز در این نشست بر تعامل و فعالیت گروهی بیشتر اعضای کانون و انجمن خرما، به‌ویژه در بخش تجارت و بازرگانی تاکید کرد.

آرش علوی همچنین خواستار ارائه‌ی فایل نهایی نقشه‌ی راه خرما توسط کانون خرما به انجمن خرما و فعالان این حوزه شد.

وی یکی از مشکلات عمده‌ی محصول خرما را وجود خرده‌مالکی و دلالتی در صنعت خرما عنوان کرد و گفت: باید با در نظر گرفتن مشوق‌ها از یکسو و اعمال شرایط سختگیرانه از سوی دیگر، سرمایه‌گذاران را از راه‌اندازی سردخانه و ترویج دلالتی به سمت سرمایه‌گذاری برای راه‌اندازی صنایع مرتبط با خرما هدایت کرد.

آمادگی استاندارد برای نظارت بیشتر بر کارتن‌های خرما

رییس کمیته‌ی استاندارد انجمن خرما هم با اشاره به نحوه‌ی اعطای مجوز توسط گمرکات و اداره‌کل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان برای صادرات خرما، گفت: استاندارد برای کارتن‌های خرمایی که فاقد مشخصات لازم باشند مجوز صادر نمی‌کند، ضمن این‌که گمرکات استان هم از صدور این نوع محصولات جلوگیری می‌کند.

محمد امینیان افزود: اداره‌کل استاندارد و تحقیقات صنعتی آمادگی دارد تا در صورت درخواست انجمن در خصوص پروانه‌ی بهداشتی و درج کد بهداشتی بر روی کارتن‌های خرما، سختگیری بیش‌تری انجام دهد.

لزوم اعتماد بخش خصوصی به ارگان‌های دولتی

مقداد تکلوزاده یکی دیگر از اعضای انجمن خرما هم در این نشست گفت: در رابطه با تعامل بین انجمن و کانون گفت‌وگوهای زیادی شده و همواره در خصوص کلیات و مشکلات صحبت کردیم؛ اما نیاز است در راستای تعامل بین کانون و انجمن وارد برنامه‌ی عملیاتی شویم.

وی با بیان این‌که ابتدا باید تعامل را تعریف کنیم، گفت: از آن‌جا که بخش خصوصی به‌طور عملی با مسائل و موارد مبتلا به خرما درگیر است، مشکلات را بهتر تشخیص می‌دهد؛ بنابراین باید پیشنهادها و راهکارها در رابطه با رفع مشکلات، از سوی بخش خصوصی ارائه شود و اجرا شدن راهکارها توسط کانون پیگیری شود.

تکلوزاده افزود: باید اعتماد بخش خصوصی به ارگان‌های دولتی بیش‌تر شود تا در سایه‌ی این اعتماد و تعامل و در قالب برنامه‌های کوتاه‌مدت، مشکلات فعلی این بخش هرچه سریع‌تر حل شود.

لازم به ذکر است، در پایان این نشست فاطمه مرادی مدیرعامل شرکت خدمات کشاورزی «مرد خسته کرمان» از آندوهجرد، به بیان وضعیت و مشکلات بخش خرمای این شهر پرداخت.

گزارش

**نشست‌های مشترک
کمیته‌ی باغبانی انجمن خرما و
کارگروه سم و کود برگزار شد**

وجود انجمن کود در راستای سیاست‌های اتاق و سازمان کشاورزی است

در ادامه‌ی بررسی چگونگی برخورد با توزیع کودهای نامناسب در سطح استان، کارگروه سم و کود اتاق کرمان و کمیته‌ی باغبانی انجمن دو نشست مشترک در تیرماه برگزار کردند.

نشست اول

در اولین جلسه، مهندس ترابی با تاکید بر این که باید انجمنی برای کود با مرکزیت کرمان تشکیل شود، اظهار داشت: آزمایشگاه‌های معتمد باید در محل باشند و نمونه‌ها کُندار و بدون نام تحویل آزمایشگاه داده شود.

وی ادامه داد: با توجه به این که در حال حاضر اداره‌ی استاندارد چنین آزمایشگاهی ندارد، باید حداقل دو آزمایشگاه به عنوان آزمایشگاه مرجع تعیین صلاحیت شود. ترابی افزود: البته یک انجمن تولیدکنندگان کود در تهران هست که آن هم در حال منحل شدن است و از نظر حقوقی بهتر است که انجمنی جدید تشکیل شود.

مهندس ابراهیمی به انجمن تولیدکنندگان کودهای کشاورزی در تهران اشاره کرد و افزود: این انجمن ۱۸۰ عضو دارد و دارای یک کمیته‌ی فنی کود است که سیاست کلی این کمیته نظارت بر کود و مسائل کود است.

وی ادامه داد: البته باید روی واردات کود کنترل انجام شود، چون استاندارد جهانی برای کودهای خاص وجود ندارد، برای همین بدون پشتیبانی نهاد دولتی نمی‌توان جلوی آن را گرفت.

ابراهیمی گفت: پیشنهاد من این است که مانند پرچسب «حلال» که اخیراً بر روی محصولات حلال در کشورهای اسلامی می‌گذارند باید یک نهاد محلی و کشوری ایجاد شود که به تولیدکنندگانی که اعتماد دارد این چنین نشانی را اهدا کند که مجاز باشند روی بسته‌بندی‌هایشان بگذارند و این نهاد می‌تواند یک انجمن باشد که آزمایشگاه‌های معتبری داشته باشد.

در ادامه، مهندس مهرزاد با بیان این که کارگروه هم دنبال این قضیه است که آنالیز کود شرکت مربوطه با لیبیل روی کیسه‌ها تطابق دارد یا خیر، تصریح کرد: ما فعلاً تا پیگیری مسائل حقوقی، باید راه چاره‌ای پیدا کنیم.

وی ادامه داد: در صورت امکان باید یک‌سری از کودهایی را که در بازار هستند آزمایش کنیم و نتایج آن‌ها را تلفظی به شرکت‌ها بگوییم تا مسائل حقوقی آن حل شود.

مهندس قطبی، کارشناس تغذیه‌ی سازمان جهاد کشاورزی نیز با بیان این که در استان کمیته‌ی کنترل کودی را تشکیل داده‌ایم و اعضای آن از مرکز تحقیقات هستند، اظهار داشت: ریاست سازمان، مسئول کمیته است و دستورالعملی را در ۱۶ بند تنظیم کرده‌ایم و جهت اجرا برای شهرستان‌ها فرستاده‌ایم.

وی ادامه داد: در شهرستان‌ها یک گروه کنترل نظارت تشکیل داده‌ایم و کار کارشناسی کنترل را بر عهده‌ی گروهی که نماینده‌ی جهاد کشاورزی است، گذاشته‌ایم.

قطبی افزود: این گروه از فروشگاه بازدید و مشخصات کود را بررسی می‌کند که کارت سبز داشته باشد و لیبل فارسی شماره‌ی مجوز وزارت جهاد کشاورزی و تجزیه‌ی کود روی کیسه درج شده باشد.

وی عنوان کرد: شهرستان‌ها را موظف کرده‌ایم که ماهیانه گزارش

اصلی بیش از ۲۰ درصد است، باید نمونه مجدداً برداشته شود و در جای دیگر هم تجزیه شود، ولی اگر تا ۵۰ درصد باشد در همه‌ی نشريات مربوط به اتاق، مانند خبرنامه‌ی خرما اطلاع‌رسانی صورت می‌گیرد و اگر بیش از بود، به تعزیرات هم گزارش می‌شود.

مهندس مرتضوی با تاکید بر این که حق کشاورزان است که از کودهای بی کیفیت اطلاع داشته باشند، گفت: بحث دیگری هم که باید مطرح شود سامان‌دهی کودهای وارداتی است و این موضوع نیاز به یک دستورالعمل دارد که به چه شکلی نظارت انجام شود تا مصرف‌کننده به اطمینان خاطر برسد.

وی ادامه داد: من فکر می‌کنم آزمایشگاه‌های استان که داری مجوز از سازمان آب و خاک هستند می‌توانند به کارگروه کمک کنند، ولی متأسفانه برای کودها استاندارد مشخصی نداریم و باید استاندارد آن‌ها نوشته شود.

مهندس غفاری نیز خاطر نشان کرد: اگر قرار است در این جا آیین‌نامه‌ی اجرایی پیشنهاد داده شود، بهتر است یک حقوقدان یا مشاور حقوقی سازمان کشاورزی روی بندهای آیین‌نامه‌ی اجرایی نظارت کند.

دکتر نقوی با اشاره به این که هر آزمایشگاهی که در استان تشکیل می‌شود حداقل شرایطی از لحاظ مدارک و تجهیزات باید داشته باشد، اظهار داشت: بهتر است کنترل کودها به بخش خصوصی واگذار شود؛ به دلیل این که در بخش دولتی خیلی افراد ذی‌نفع نیستند و از طرفی ضرری هم متوجه خودشان نیست، ولی در بخش خصوصی ضرر مستقیم به خود کشاورز وارد می‌شود و تولیدکننده در رقابت می‌خواهد جنس بهتری تولید کند و فروشنده هم می‌خواهد جنس بهتری را بفروشد.

وی افزود: تعریف استاندارد برای همه‌ی کودهای موجود در بازار امکان‌پذیر نیست، چون اگر اداره‌ی استاندارد بخواهد همه‌ی کودها را تجزیه کند آزمایشگاه به اندازه‌ی کافی ندارد و به تعداد کافی هم کارشناس جهت نظارت نیست.

نقوی ادامه داد: ولی بحث اصلی ما این‌جا کنترل بر مصرف است و در این زمینه، کمیته‌ی فنی انجمن کود و کمیته‌ی فنی سازمان کشاورزی می‌توانند با همکاری به این موضوع بپردازند.

مهندس آگاه با بیان این که کشاورزان و تولیدکنندگان باید در تشکیل انجمن نقشی پررنگ داشته باشند، تصریح کرد: یک عضو از انجمن خرما و بسته باید در این انجمن داشته باشیم و آزمایشگاه‌های پیشنهادی باید حتماً معتمد باشند.

دکتر سرچشمه‌پور با اشاره به این که در بحث کود، بخش دولتی نیرو و انگیزه‌ی کافی برای انجام کار ندارد، گفت: برای این که اتاق وارد شود باید راهکار قانونی آن پیدا شود.

وی ادامه داد: در تشکیل انجمن باید تولیدکننده، واردکننده، فروشنده و مصرف‌کننده همه حضور داشته باشند و بعد از تشکیل انجمن، مثل انجمن خرما کمیته‌های تخصصی تشکیل شود و مسائل و معضلات کود در خبرنامه‌ی مثل خبرنامه‌ی انجمن خرما منعکس شود.

مهندس تکلوزاده هم به جلسات کمیته‌ی سم و کود کمیسیون کشاورزی اتاق اشاره کرد و گفت: بهتر است از انجمن‌های تخصصی و از نمایندگان آن‌ها به صورت عضو دائم در این جلسات استفاده شود، چون قرار است منافع خروجی‌های این جلسات در ابتدا به کشاورزان برسد.

در پایان این جلسه مقرر شد راهبردهای پیشنهادی کارگروه جهت بهبود کشاورزی و صنایع وابسته به منظور پیگیری در مجلس شورای اسلامی و راستای سیاست‌گذاری صحیح کشاورزی استان در دولت یازدهم جمع‌آوری و تحویل مهندس تکلوزاده دبیر کمیسیون کشاورزی اتاق کرمان گردد.

بازدیدها را بفرستند و البته تعزیرات هم با ما هماهنگ است و قرار شد اگر کمیودی از لحاظ اعتباری باشد، مجموعه‌ی تعزیرات و سازمان آن را تأمین کنند.

قطبی با بیان این که آزمایشگاه مرکز تحقیقات به عنوان مرجع شناخته شود، گفت: اگر گروه جهت بازدید کودی رفت و کود مشکوک بود، پس از نمونه‌برداری توسط اعضا به آزمایشگاه مرجع فرستاده و تجزیه شود و اگر منع خاصی نبود به آن فروشگاه مجوز توزیع می‌دهند، اما اگر خلاف این باشد به عنوان کلاهبرداری می‌توانیم تشکیل پرونده دهیم و به تعزیرات بفرستیم تا با آن کارخانه برخورد می‌شود.

دکتر سرچشمه‌پور هم در این نشست با اشاره به این که وجود انجمن کود در راستای سیاست‌های اتاق و سازمان کشاورزی است، گفت: انجمن بیش از ۷۰ تا ۸۰ درصد نیازها و مسائل کود را می‌تواند پی گیری کند.

وی ادامه داد: این انجمن باید هم تولیدکنندگان و هم واردکنندگان کود را پوشش دهد و کمیته‌ی فنی که قبلاً بوده، می‌تواند رکن اصلی این انجمن باشد و این کمیته می‌تواند در مواقعی که بحث حقوقی مطرح شد، مسائل را دنبال کند.

در تشکیل انجمن باید تولیدکننده، واردکننده، فروشنده و مصرف‌کننده همه حضور داشته باشند و بعد از تشکیل انجمن، مثل انجمن خرما کمیته‌های تخصصی تشکیل شود و مسائل و معضلات کود در خبرنامه‌ی مثل خبرنامه‌ی انجمن خرما منعکس شود. بهتر است از انجمن‌های تخصصی و از نمایندگان آن‌ها به صورت عضو دائم در این جلسات استفاده شود.

مهندس انجم‌شعاع هم با تاکید بر این که بخش خصوصی قطعاً باید تأثیرگذارتر از بخش دولتی عمل کند، اظهار داشت: اگر شما ۳۰ برند داشته باشید که این‌ها به جامعه‌ی کشاورزی معرفی شوند، من فکر می‌کنم سازنده‌تر باشد تا این که بخواهیم همه را کنترل کنیم.

مهندس مهرزاد نیز خاطر نشان کرد: هدف، کنترل همه‌ی کودها نیست و اگر قرار است اسامی کودهای مناسب اعلام شود باید در خبرنامه‌ها منتشر شود؛ یعنی باید کاری کرد که کشاورز به نحوی در جریان قرار گیرد که این کود مناسب است یا خیر.

در پایان این جلسه مقرر شد کمیته‌ی تخصصی این کارگروه با تشکیل جلسهای جداگانه، یک آیین‌نامه‌ی اجرایی تنظیم کند و به اعضای کارگروه اطلاع‌رسانی شود.

نشست دوم

در ابتدای دومین جلسه، مهندس ترابی به بندهای آیین‌نامه‌ی اجرایی که توسط کمیته‌ی تخصصی تنظیم شده بود اشاره کرد و گفت: براساس تصمیم کارگروه و کمیته‌ی فنی، نمونه‌برداری از یک محصول یا شرکت خاص صورت می‌گیرد یا در صورتی که یک مصرف‌کننده شکایت کند که من این کود را مصرف کرده‌ام و نتیجه‌ی مطلوب نداشته، این موضوع بررسی می‌شود.

وی خاطر نشان کرد: اگر نتیجه‌ی آزمایش مشخص کرد اختلاف با مقدار

گفت‌وگو

گفت‌وگو با «فاطمه مرادی» از فعالان صنعت خرما در اندوهجرد

بازاریابی برای خرمای اندوهجرد و حذف دلان از اهداف ماست

اشاره: «فاطمه مرادی» مدیر شرکت خدمات کشاورزی «مرد خسته کویر» و از جوانان فعال در زمینه خرما در اندوهجرد است. او که چند ماهی است با جمعی از دوستان خود با راهاندازی این شرکت تلاش دارد تا خرمای اندوهجرد را بشناساند، سود کم کشاورزان و سود بالای دلان، بزرگ‌ترین دغدغه‌اش است.
با «فاطمه مرادی» که برای رسیدن به اهداف خود در اولین گام به انجمن خرمای کرمان مراجعه کرده، به گفت‌وگو نشستیم.

خانم مرادی! در خصوص وضعیت خرمای اندوهجرد توضیح دهید.

کشاورزی فعالیت اصلی مردم اندوهجرد است؛ ضمن این که بیشترین محصولی که در این منطقه تولید می‌شود، خرماست. کشاورزان در اندوهجرد مسائل و مشکلات زیادی دارند و عمده‌ی آن این است که به اندازه‌ی زحماتی که در راستای تولید محصول خود متحمل می‌شوند، سود به دست نمی‌آورند. در اندوهجرد محصولات دیگری از جمله مرکبات نیز تولید می‌شود؛ اما عمده‌ی تولید این منطقه خرماست. سطح زیر کشت خرما در اندوهجرد ۱۵۰۰ هکتار و تولید سالانه‌ی آن حدود ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ تن است؛ ضمن این که ۷۰ درصد خرمای اندوهجرد مضافی و ۳۰ درصد بزمانی است. البته در گذشته بیش‌تر ارقامی که در این منطقه کشت می‌شد بزمانی و قصب بوده که طی ۱۵ سال گذشته رقم مضافی جای آن را گرفته است.

متأسفانه در اندوهجرد سردخانه و کارگاه بسته‌بندی مناسب وجود ندارد و خرما در فصل برداشت، در باغ‌ها و کاملاً به شکل سنتی بسته‌بندی می‌شود که به نظر من چندان مناسب و بهداشتی نیست؛ بنابراین یکی از اولویت‌های اندوهجرد، راه‌اندازی کارگاه بسته‌بندی مناسب است تا خرما به شکل اصولی و بهداشتی بسته‌بندی و به بازار عرضه شود.

با چه هدفی اقدام به راه‌اندازی شرکت خدمات کشاورزی در اندوهجرد کرده‌اید؟

چندی پیش به خاطر مشکلاتی که کشاورزان این منطقه دارند، از جمله وجود دلان که بدون زحمت چند برابر کشاورزان سود می‌برند، با چند تن از دوستان اقدام به راه‌اندازی شرکت خدمات کشاورزی کردیم تا از طریق این شرکت در زمینه‌ی بازاریابی محصول خرما و حذف دلان از این منطقه، جذب سرمایه‌گذار برای راه‌اندازی سردخانه و کارگاه بسته‌بندی مناسب و بهداشتی و به‌طور کلی معرفی خرمای اندوهجرد به بازار داخل و خارج تلاش کنیم.

تاکنون در قالب این شرکت چه اقداماتی برای بهبود وضعیت خرمای اندوهجرد انجام داده‌اید؟

به این دلیل که با راهکارهای مناسب برای رسیدن به اهدافمان آشنایی نداشتیم، در قدم اول به سراغ انجمن خرما آمدم تا با استفاده از تجربیات اعضای انجمن بتوانیم به اهداف خود دست یابیم و با کمک انجمن خرما صدای مردم اندوهجرد را به گوش همه برسانیم.
مشکل اصلی، نبود مرکزی برای جمع‌آوری خرمای منطقه و سپس ارسال آن به بازارهای داخل و یا خارج است. در این منطقه، خرما توسط دلان با قیمتی که آن‌ها مشخص می‌کنند خریداری و از منطقه خارج می‌شود و به همین دلیل، بیش‌ترین سود را دلان می‌برند.

آیا در منطقه، سردخانه یا کارگاه بسته‌بندی وجود دارد؟

متأسفانه در اندوهجرد سردخانه و کارگاه بسته‌بندی مناسب وجود ندارد و خرما در فصل برداشت، در باغ‌ها و کاملاً به شکل سنتی بسته‌بندی می‌شود که به نظر من چندان مناسب و بهداشتی نیست؛ بنابراین یکی از اولویت‌های اندوهجرد، راه‌اندازی کارگاه بسته‌بندی مناسب است تا خرما به شکل اصولی و بهداشتی بسته‌بندی و به بازار عرضه شود.

چرا مردم اندوهجرد در رابطه با راه‌اندازی کارگاه بسته‌بندی مناسب اقدام نمی‌کنند؟

در اندوهجرد افراد متمکن و سرمایه‌داری که توان راه‌اندازی کارگاه بسته‌بندی را داشته باشند وجود دارد و حتی خودشان باغ‌دار و تولیدکننده‌ی خرما هم هستند؛ اما متأسفانه این افراد سرمایه‌ی خود را در کارهای دیگر و خارج از اندوهجرد سرمایه‌گذاری کرده‌اند و هیچ‌کس در این منطقه در این زمینه اقدامی نمی‌کند. تنها چیزی که در رابطه با تسهیل کار باغ‌داران در اندوهجرد وجود دارد یک واحد توزیع کارتن خرماست که در فصل برداشت نسبت به توزیع کارتن بین باغ‌داران اقدام می‌کند.

خرمای اندوهجرد به لحاظ کیفیت چگونه است؟

منکر کیفیت خرمای منطقه‌ی بم نیستیم؛ اما خرمای اندوهجرد ضمن این‌که از نظر اندازه و سایر مزایا با خرمای بم یکسان است، برتری‌ای هم نسبت به خرمای بم دارد و آن، نازک‌تر بودن پوست خرما است. علاوه بر آن، رطوبت خرمای اندوهجرد هم از خرمای بم بیشتر و به‌طور کلی از کیفیت بالایی برخوردار است.

نحوه‌ی آبیاری و میزان آب منطقه‌ی اندوهجرد در چه وضعیتی است؟

متأسفانه تمام آبیاری اراضی کشاورزی و باغ‌ها در اندوهجرد به روش سنتی انجام می‌شود. فقط اخیراً یکی از باغ‌داران نسبت به نصب تجهیزات برای آبیاری به روش قطره‌ای اقدام کرده است.
وضعیت آب هم در این منطقه نسبتاً خوب است؛ البته چندی پیش مقداری با کم‌آبی مواجه شدیم، اما الان وضعیت بهتر شده است.

با انجمن خرما چگونه آشنا شدید و چه توقعی از انجمن دارید؟
برای آشنایی با مراکزی که در خصوص خرما فعالیت می‌کنند در اینترنت جست‌وجو می‌کردم که به وب‌سایت انجمن برخوردیم. پس از آن به اتاق بازرگانی کرمان مراجعه کردم و آدرس انجمن خرما را از یکی از کارکنان اتاق گرفتم.

توقع من از انجمن خرما این است که همان‌طور که خرمای بم شناسانده شده است، نسبت به شناساندن خرمای اندوهجرد نیز اقدام شود؛ ضمن این‌که علاوه بر کیفیت بالای خرمای اندوهجرد، مسیر اندوهجرد تا کرمان هم با فاصله‌ی ۹۰ کیلومتری، بسیار کم‌تر از منطقه‌ی بم است و کم بودن فاصله کار را برای سرمایه‌گذاران و تجار آسان‌تر می‌کند.

همچنین از انجمن خرما توقع دارم کشاورزان و تولیدکنندگان اندوهجرد را کمک کند تا ضمن ایجاد سردخانه و کارگاه بسته‌بندی، خرمای این منطقه به بازارهای داخلی و خارجی راه یابد.

یکی از راه‌های شناساندن منطقه و محصولات آن، برگزاری جشنواره‌ها از جمله جشنواره‌ی خرماست که از انجمن تقاضا داریم در خصوص برگزاری جشنواره‌ی خرما به گونه‌ای عمل کند که این جشنواره فقط در بم برگزار نشود؛ بلکه مردم سایر نقاط خرمای استان از جمله اندوهجرد هم شاهد برگزاری جشنواره‌ی خرما در منطقه‌ی خود باشند.

حضور کارشناسان جهاد کشاورزی از جمله کارشناسان ترویج، در منطقه چگونه است؟

متأسفانه حضور کارشناسان جهاد کشاورزی در اندوهجرد چندان پررنگ نیست و فقط در شرایطی که یکی از کشاورزان مشکلی داشته باشد حضور پیدا می‌کنند.

جهاد کشاورزی هیچ پایگاهی در اندوهجرد ندارد و کشاورزان اندوهجودی باید برای انجام اموری که مربوط به جهاد کشاورزی است، به شهداد بروند.

در اندوهجرد افراد متمکن و سرمایه‌داری که توان راه‌اندازی کارگاه بسته‌بندی را داشته باشند وجود دارد و حتی خودشان باغ‌دار و تولیدکننده‌ی خرما هم هستند؛ اما متأسفانه این افراد سرمایه‌ی خود را در کارهای دیگر و خارج از اندوهجرد سرمایه‌گذاری کرده‌اند و هیچ‌کس در این منطقه در این زمینه اقدامی نمی‌کند.

البته در گذشته، ساختمانی در منطقه‌ی ما متعلق به جهاد سازندگی بود که پس از ادغام، جهاد کشاورزی در آن ساختمان مستقر شد؛ اما اکنون ساختمان جهاد کشاورزی به حوزه‌ی علمیه واگذار شده است.

به هر حال، توقع ما از جهاد کشاورزی این است که با توجه به میزان سطح زیر کشت و تولید محصولات کشاورزی در اندوهجرد، بیش‌تر به این منطقه رسیدگی و نسبت به آموزش کشاورزان اندوهجودی اقدام کند.

وضعیت مالکیت در اندوهجرد به چه شکل است؟ آیا اراضی کشاورزی و باغ‌ها مثل سایر نقاط استان، کوچک و خرده‌مالکی است و اگر این‌گونه است، آیا امکان ندارد تا کشاورزانی که باغ‌های آن‌ها با یکدیگر هم‌جوار است، با راه‌اندازی شرکت تعاونی و مواردی از این دست به‌طور شرکاتی نسبت به به‌زراعی و سایر موارد، از جمله بسته‌بندی اصولی و بهداشتی اقدام کنند؟

اراضی و باغ‌های کشاورزی در اندوهجرد معمولاً ۵ هکتار به بالا هستند و عموماً هم در کنار هم قرار دارند؛ به این شکل که به‌طور مثال ده باغ شش هکتاری کنار هم هستند و امکان انجام عملیات به‌زراعی و سایر موارد به صورت جمعی وجود دارد؛ اما متأسفانه باغ‌داران اندوهجودی از افراد مستی هستند که حاضر به قبول چنین شرایطی نیستند. البته این موضوع در بین جوان‌ترها مطرح است و امیدواریم در آینده این اتفاق در اندوهجرد رخ دهد.

مقاله

آموزش بهبود کمی و کیفی محصول خرمای جهرم استان فارس با تلفیق دانش بومی و رسمی

□ منصور شاه‌ولی^۱، معصومه مؤیدی^۲

چکیده

یکی از تولیدات باغی با قدمت بیش از ۶ هزار سال و اهمیت اقتصادی برای کشور، محصول خرما می‌باشد. طبق آمار سال ۲۰۰۸ فائو میزان تولید خرما ایران پس از کشور مصر، رتبه‌ی دوم قیمت آن در بازارهای جهانی در رتبه‌ی نهم است. همچنین حدود ۲۵ تا ۳۰ درصد آن به دلیل کیفیت پایین به عنوان ضایعات از چرخه‌ی اقتصادی خارج می‌شود. برای آموزش بهبود کمی و کیفی این محصول مهم، یک پژوهش برای شناسایی دانش بومی نخل کاران با روش‌های بررسی اسنادی، مشاهده، و مصاحبه انجام گردید و برای تلفیق دانش بومی با دانش رسمی از الگوی ارتزی استفاده شد که نتیجه‌ی آن شناسایی نیازهای آموزشی نخل کاران، ماهران و کارگران مراحل تولید تا توزیع محصول خرما می‌باشد. براساس نتایج این تلفیق، برنامه‌ی آموزش بهبود کمی و کیفی این محصول و راهکارهای اجرایی آن‌ها ارائه می‌شود.

۱. استاد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز
۲. دانشجوی کارشناسی‌ارشد ترویج و آموزش کشاورزی

Email: Shahwali@Shirazu.ac.ir

برآورد کارایی فنی تولیدکنندگان خرما در منطقه‌ی رودخانه بر استان هرمزگان در سال ۱۳۹۰

□ امید تاجیک^۱، خداداد رستمی^۲، محمود صبوچی صابونی^۳

چکیده

هدف کلی این مطالعه، برآورد کارایی فنی نخل کاران منطقه‌ی رودخانه بر استان هرمزگان در سال ۱۳۹۰ می‌باشد. در همین راستا برای تعیین کارایی فنی از مدل تحلیل پوششی داده‌ها با رویکرد نهاده‌گرا و بازده ثابت به مقیاس استفاده شد و در این رویکرد از چهار نهاده‌ی اساسی در تولید خرما: آب، زمین، کود و کارگر و یک محصول: خرما، مورد استفاده قرار گرفت. داده‌های این تحقیق به صورت پرسش‌نامه‌ای از کشاورزان نخل کار چند روستا در این منطقه به‌دست آمد. نتایج به‌دست‌آمده از این رویکرد نشان داد که اکثر بنگاه‌های تولیدی خرما در این منطقه از کارایی فنی بسیار پایینی برخوردارند، به طوری که حدود ۶۲ درصد کشاورزان از کارایی فنی زیر ۲۰ درصد و فقط حدود ۱۵ درصد این کشاورزان از کارایی فنی بالای ۸۰ درصد برخوردار بودند و یکی از دلایل پایین بودن کارایی فنی، رخ دادن طوفان شن بسیار شدید قبل از برداشت و حین برداشت محصول خرما در این منطقه در سال ۱۳۹۰ بوده است.

۱. دانشجوی کارشناسی‌ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲. فارغ‌التحصیل کارشناسی اقتصاد کشاورزی
۳. دکتری اقتصاد کشاورزی و دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه زابل

Email: omid_tajik_68@yahoo.com

بررسی عوامل مؤثر بر صادرات خرما در ایران: کاربرد روش هم‌انباشتگی

□ سمیرا امیرزاده مرادآبادی^۱، مرتضی آسپیرا^۲

چکیده

خرما یکی از مهم‌ترین اقلام صادرات غیرنفتی ایران است که صادرات آن قدمت طولانی دارد. با توجه به کاهش سهم ایران در صادرات جهانی خرما و افزایش سهم رقبای تجاری آن طی سال‌های اخیر، بررسی عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر صادرات این محصول ضروری است. هدف از مطالعه‌ی حاضر بررسی عوامل مؤثر بر عرضه‌ی صادرات خرمای ایران طی دوره‌ی ۱۳۸۹-۱۳۴۶ است. به منظور بررسی روابط کوتاه‌مدت و بلندمدت بین عرضه‌ی صادرات خرما و سایر متغیرهای توضیحی و با توجه به تناسب ویژگی‌های داده‌های مورد مطالعه، از الگوی هم‌انباشتگی جوهانسن-جوسیسیس و تصحیح خطای برداری (VECM) استفاده شده است. نتایج حاصل از تخمین تابع بلندمدت عرضه‌ی صادراتی خرما نشان می‌دهد که افزایش یک‌درصدی در نرخ ارز واقعی (RER) با افزایش ۰/۴۰ درصدی در میزان صادرات همراه است. همچنین بررسی سایر متغیرهای مدل نشان داد که میزان تولید و قیمت صادرات تأثیر مثبت بر میزان صادراتی خرما دارد. علاوه بر این، نتایج حاصل از رابطه‌ی کوتاه‌مدت نشان می‌دهد که حدود ۹۳ درصد از انحرافات کوتاه‌مدت عرضه‌ی صادرات از مقدار تعادلی درازمدت آن طی یک دوره تعدیل می‌شود. بنابراین با توجه به بالا بودن سرعت تعدیل در مدل، می‌توان به اثرگذاری سیاست‌ها در کوتاه‌مدت امیدوار بود.

- ۱ و ۲. کارشناس‌ارشد مهندسی اقتصاد کشاورزی

Email: samiraamirzadeh@yahoo.com

تاثیر نااطمینانی نرخ ارز بر ارزش صادرات خرما در ایران

□ هاجر اثنی‌عشری^۱، یحیی حاتم‌ی^۲، سمیه نقوی^۳

چکیده

نااطمینانی نرخ ارز یکی از عوامل اثرگذار و در عین حال، ابهام‌آمیز بر صادرات محصولات کشاورزی است. با توجه به اهمیت تجارت محصولات کشاورزی برای رفاهی از اقتصاد تک‌محصولی، هدف از این مطالعه حاضر بررسی تاثیر نااطمینانی نرخ ارز بر صادرات خرما برای دوره‌ی زمانی ۱۳۵۸-۱۳۸۸ است. بدین منظور ابتدا شاخص نااطمینانی با استفاده از الگوی واریانس ناهمسانی شرطی اتورگرسیو تعمیم‌یافته محاسبه گردید. سپس اثر نااطمینانی بر ارزش صادرات خرما با استفاده از الگوی تصحیح خطای برداری مورد استفاده قرار گرفت. نتایج این مطالعه، نشان‌دهنده‌ی تاثیر منفی شاخص نااطمینانی نرخ ارز بر ارزش صادراتی خرما است که باید به عنوان یک مسأله‌ی مهم از سوی سیاست‌گذاران اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد و سیاست‌های مناسب به منظور ایجاد فضای مناسب و مطمئن برای تولید و تجارت اتخاذ گردد.

۱. دانش‌آموخته‌ی کارشناسی‌ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشگاه زابل
۲. کارمند سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان
۳. دانشجوی دکتری اقتصاد کشاورزی، دانشگاه مشهد

Email: hatamiyahya@yahoo.com

شناسایی پتانسیل‌های بالقوه‌ی صنایع فراآوری و تبدیلی خرما در استان سیستان و بلوچستان

□ علی سردار شهرکی^۱، علیرضا سرگزی^۲، محمود صبوچی^۳

چکیده

استان سیستان و بلوچستان یکی از مناطق خرماخیز کشور است که بدون تردید از نظر تولید خرما و دارا بودن شرایط آب‌وهوایی مناسب از دیاد و توسعه‌ی کشت این محصول را دارا می‌باشد. از این رو تحقیق حاضر در جهت شناخت و بررسی صنایع مربوط به فرآورده‌های خرما در استان در جهت گسترش فعال‌سازی صنایع روستایی انجام شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که نبود واحد صنایع فراآوری و تبدیلی در روستاهای استان موجب شده است تا علاوه بر از دست دادن فرصت‌های اشتغال و ارزآوری، مقداری زیادی از خرماهای درجه ۳ و ۴ استان به‌صورت ضایعات در اختیار احشام قرار گرفته یا دور ریخته شود. از این رو با توجه به انواع خرمای تولیدی در استان از نظر کیفیت، مرغوبیت و بازاری‌پسندی و با توجه به اولویت سرمایه‌گذاری در طرح‌های فراآوری خرما از سوی ارگان‌های زیربسط با سرمایه‌گذاری و اجرای برنامه‌ی مناسب در فراآوری محصول و بسته‌بندی مناسب و بهداشتی آن می‌توان در بازارهای داخلی و خارجی حضور مؤثر داشت و صنایع تبدیلی این محصول را در سطح روستاهای استان در جهت رشد و شکوفایی بخش‌های مختلف به‌کار گمارد.

۱. دانش‌آموخته‌ی اقتصاد کشاورزی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲. عضو هیات علمی گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه زابل
۳. دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه زابل

Email: A.shahraki65@gmail.com

تحلیل اقتصادی بازاریابی خرما مضافتی و تعیین مناسب‌ترین روش عرضه‌ی آن در منطقه‌ی جیرفت

□ مهدیه‌ساعی^۱

چکیده

نخل خرما بدون شک یکی از قدیمی‌ترین درختان میوه است که در دنیا وجود داشته و میوه‌ی آن به عنوان یک غذای ارزشمند همواره مورد توجه انسان بوده است. در منطقه‌ی جیرفت با توجه به تولید انبوه بازاریابی این محصول در فصل برداشت و پس از آن با مشکلات فراوانی روبه‌روست. هدف از انجام این مطالعه، بررسی چگونگی خدمات بازاریابی، عوامل بازار، وضعیت بازارهای فروش، تعیین حاشیه‌ی بازاریابی، کارایی بازاریابی و ارائه‌ی پیشنهادهایی در جهت بهبود وضعیت موجود بازار خرمای مضافتی منطقه بوده است. آمار و اطلاعات لازم از طریق تکمیل پرسش‌نامه در سه سطح تولیدکننده، عمده‌فروش و خرده‌فروش فراهم شد. انتخاب باغ‌داران و واسطه‌ها به ترتیب براساس روش نمونه‌گیری سیستماتیک و روش نمونه‌گیری ساده تصادفی صورت گرفت. هزینه‌ی خدمات و سود خالص عوامل بازاریابی در هفت مسیر بازاریابی شناسایی شده، محاسبه گردید. حداکثر هزینه‌ی خدمات در مسیرهای شماره دو و شش و هفت و حداکثر حاشیه‌ی بازاریابی کل در مسیرهای شماره‌ی سه، شش و هفت بوده است. بالاترین سهم تولیدکننده از قیمت نهایی در مسیر شماره‌ی دو (۳۷ درصد) به دست آمد. ضریب هزینه‌ی بازاریابی در همه‌ی مسیرها ۸۸ درصد محاسبه گردید. قیمت یکسان و کارایی بازاریابی محصول در مسیرهای مختلف به دست آمد و در نهایت هیچ‌یک از مسیرهای موجود کارا نبودند.

۱. مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمان

Email: m_saeey@yahoo.com

مقاله

معرفی ورمی کمپوست و مزایای آن

کیمیاگر خاک (قسمت دوم)

□ **فرشاد سلطانی زراد**
مدیرعامل اتحادیه شرکت‌های تعاون روستایی کرمان
دبیر انجمن گردو
عضو کمیسیون کشاورزی اتاق کرمان

در شماره‌ی گذشته به معرفی آیزینیا فوتیدا پرداختیم. اکنون ورمی کمپوست را معرفی و مزایای استفاده از آن را تشریح می‌کنیم، سپس به مقایسه آن با سایر کودهای آلی می‌پردازیم. در شماره‌ی آینده نیز نحوه‌ی پرورش کرم و روش‌های تولید ورمی کمپوست را بررسی خواهیم نمود.

مقدمه:

مصرف بی‌رویه‌ی کودهای شیمیایی به منظور افزایش تولیدات کشاورزی به‌ویژه در بخش زراعی، موجب بروز صدمات زیست‌محیطی و اختلال در حاصل‌خیزی خاک می‌شود. افزایش یون‌های نیترات و نیتريت در خاک و آب‌های جاری و زیرزمینی، سفت و قلیایی شدن خاک و کاهش حاصل‌خیزی آن، رشد بی‌رویه‌ی علف‌های هرز و آفات و بیماری‌های گیاهی، کاهش مزه و بوی طبیعی میوه‌ها از پیامدهای عدم توجه به آثار مخرب کاربرد نامحدود این دسته از کودها است. استفاده از کودهای سبز و کودهای آلی یکی از راه‌های موثر در اصلاح و افزایش حاصل‌خیزی خاک است.

ورمی کمپوست، حاصل فعالیت بیولوژیک نوعی کرم خاکی با نام علمی آیزونیا فوتیدا است. این کرم‌ها با تغذیه از مواد آلی موجود در طبیعت، آن‌ها را به کود آلی مغذی تبدیل می‌کنند. در حال حاضر این کود به عنوان یکی از غنی‌ترین کودهای بیولوژیک شناخته‌شده در دنیا کاربرد دارد. ورمی کمپوست در بهبود خواص فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی خاک تاثیر زیادی دارد و علاوه بر داشتن دانسیته‌ی کم، فاقد هرگونه بوی نامطلوب، عوامل بیماری‌زا و بذر علف‌های هرز است. این کود دارای قابلیت جذب آب زیاد بوده و شرایط مناسب دانه‌بندی خاک و قدرت نگهداری مواد مغذی مورد نیاز گیاهان را فراهم می‌کند. ورمی کمپوست در مقایسه با سایر کودهای آلی، دارای عناصر غذایی قابل جذب بیشتر برای گیاه بوده و به علت داشتن ترکیبات هوموسی و وجود عناصر غذایی کم‌نیاز و پرنیاز، باعث افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی می‌شود. ورمی کمپوست تولیدشده در اراضی کشاورزی سبب بهبود کیفیت خاک و ریشه گیاهان می‌شود که می‌تواند صرفه‌ی اقتصادی فراوانی را به دنبال داشته باشد، زیرا حجم قابل توجهی از مواد آلی با این روش بازیافت می‌شود که از نظر زیست‌محیطی نیز با ارزش است. طبق ماده‌ی ۱۴۳ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه، در راستای ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی (ارگانیک) در سطح مزارع و باغ‌های کشور حداقل در سقف بارانه‌ی سال آخر برنامه چهارم، میزان مصرف این‌گونه کودها به سی‌وپنج درصد کل کودهای مصرفی در پایان برنامه افزایش خواهد یافت.

تاثیرات ورمی کمپوست بر اجزای مختلف گیاه:

- تاثیر ورمی کمپوست بر رشد و نمو گیاهان:

معمولاً گیاهانی که از کود ورمی کمپوست تغذیه می‌کنند دارای ظاهری بلندتر و رشدی سریع‌تر می‌باشند. بر اساس آزمایش‌ها و تحقیقات انجام‌شده، استفاده‌ی ورمی کمپوست با غلظت کم‌تر در رشد و نمو گیاهان تاثیر بیش‌تر دارد. این نتایج علمی براساس یافته‌های مرکز تحقیقات اهیو (Ohio state university) و توسط دکترها آتیه، ادوارد، ساپلر و مترگر انجام شده است. گزارش‌های این نتایج به شرح زیر می‌باشد:

کود ورمی به عنوان یکی از اجزای مغذی گیاهان در باغبانی و گل‌کاری تاثیر مستقیمی در خواص فیزیکی و شیمیایی و رشد و نمو گیاهان دارد. افزایش در میزان رشد و نمو گیاهان همیشه به

عنوان یک مزیت و برتری محسوب نمی‌شود. اما کود ورمی فعالیت و عملکرد بیولوژیکی دارد و خود مواد دفع‌کننده‌ی قارچی دارد که از رشد بی‌رویه و منفی محصول جلوگیری می‌کند و به گونه‌ای روند رشد گیاهان را کنترل می‌کند.

- تاثیر ورمی کمپوست در انبوه گیاهان:

تعداد و جمعیت گیاهان پس از تغذیه از کود ورمی در هر سانتی‌متر افزایش می‌یابد.

- تاثیر ورمی کمپوست در انبوه ریشه:

در هر آزمایش علمی انجام‌شده، گیاهانی که از کود ورمی کمپوست تغذیه نمودند در رشد ریشه‌ی گیاهان تاثیر قابل توجهی داشتند. افزایش انبوه ریشه‌ی گیاهان، ظرفیت جذب آب و مواد مغذی دیگر را بالا برده و از لحاظ علمی گیاهان را قوی‌تر و سالم‌تر می‌سازد. در صورتی که اگر رویش شاخه‌ها به‌طور نامناسبی افزایش یابد، خطر ایجاد چسبندگی و به‌هم‌فشرده‌گی در ریشه‌ی گیاهان وجود دارد که در این صورت گیاهان احتیاج به پیوند زنی و نشا دارند. آزمایش‌ها نشان داد که چسبندگی در ریشه‌ی گیاهان باعث کاهش رشد آن‌ها خواهد شد. پس از این تحقیقات، اهمیت و ارزش سلامتی و قوت در ریشه‌ی گیاهان برای محققان و کشاورزان آشکار شد.

نتیجه‌ی استفاده‌ی بی‌رویه از کودهای شیمیایی:

- شدید آلودگی آب و خاک
- تخریب ساختمان خاک
- شور و سفت شدن خاک
- سرطان و جش‌های ژنتیکی در انسان
- برهم خوردن تعادل عناصر غذایی خاک
- ایجاد محصولات غذایی بی‌کیفیت و آلوده
- صرف هزینه‌های گزاف تولید محصولات غذایی و کشاورزی

هدف از مصرف ورمی کمپوست:

- کاهش اثرات نامطلوب زیاده‌ها
- جلوگیری از آلودگی محیط‌زیست
- اشتغال‌زایی
- صرفه‌ی اقتصادی
- حفظ توان تولید در درازمدت
- پایداری منابع خاک
- تولید محصولات غذایی با کیفیت
- مبارزه با معایب کودهای شیمیایی و هزینه‌ی بالای آن‌ها
- تأمین و تضمین سلامت جسمی
- گامی موثر در دست‌یابی به توسعه‌ی پایدار

- تاثیر ورمی کمپوست در ضخامت و کلفتی ساقه‌ی گیاهان:

طی آزمایش‌های انجام‌شده توسط محققان، ضخامت ساقه‌ی گیاهان پس از تغذیه‌ی از کود آلی ورمی کمپوست افزایش قابل توجهی داشته است. گرچه ایجاد ضخامت بیشتر در ساقه از اهمیت کم‌تری نسبت به دیگر عوامل در رشد گیاهان برخوردار است، اما در بعضی گل‌ها و گیاهان اهمیت بسزایی دارد؛ مانند گل‌های میمون که ضخامت در ساقه‌ی آن‌ها تاثیر آشکاری بر زیبایی ظاهری این گل دارد.

- تاثیر ورمی کمپوست بر اندازه‌ی گل‌ها:

زمان برداشت گل‌های میمون آزمایش شده، محققان دریافتند نکته‌ی بسیار ارزشمند این آزمایش‌ها این است که گل‌هایی که از کود ورمی کمپوست تغذیه نمودند، رشد بیش‌تری از لحاظ ساقه و گلبرگ داشتند و در مقایسه با گل‌های دیگری که از کودهای معمولی (کودهای شیمیایی

و...) تغذیه نمودند رشد ظاهری قابل توجهی داشتند. در نتیجه ظاهر متفاوت و زیبایی گل‌ها نظر خریداران و ناظران را به خود جلب نمود به طوری که به مرور بر میزان بهای آن گل‌ها افزوده شد.

- تاثیر ورمی کمپوست در سرعت رشد و نمو گل و گیاه:

گیاهانی که در بستری با کود آلی ورمی کمپوست پرورش می‌یابند معمولاً رشد و نمو بیش‌تر و سریع‌تری نسبت به گیاهان دیگر دارند. در آزمایش‌ها تحقیقاتی که بر روی گل میمون و کلم بروکلی انجام شد، نشان داد که دوره‌ی کامل رشد و نمو گل‌های میمون ۲ تا ۳ روز کم‌تر از دیگر گل‌ها و گیاهان است و گل کلم بروکلی نیز در زمان نشا و جوانه‌زنی، برگ‌های بیش‌تری تولید کرده است. البته لازم به ذکر است عکس‌العمل گیاهان مختلف به کود آلی ورمی کمپوست براساس چند عامل مهم می‌باشد. اولین و مهم‌ترین عامل این است که نتایج آزمایش‌های مختلف در پرورش گیاهان با استفاده از کود ورمی در مناطق آب‌وهوایی مختلف متفاوت است. پیشرفت مراحل رشد برای هر گیاه در مناطق آب‌وهوایی مختلف یکسان نمی‌باشد و مسلماً واکنش گیاهان به سامانه‌ی کود ورمی کمپوست نیز متغیر خواهد بود. گیاهانی که در شرایط مطلوب آب‌وهوایی و تغذیه‌ی مناسب رشد می‌کنند، عکس‌العمل کندتری نسبت به افزایش میزان کود و دیگر افزودنی‌های شیمیایی به بستر خاک نشان می‌دهند. در حالی که گیاهانی که در شرایط غیرمطلوب آب‌وهوایی و تغذیه‌ی نامناسب رشد و پرورش پیدا می‌کنند، عکس‌العمل سریع‌تر و مطلوب‌تری در افزودن کود ورمی به خاک‌شان نشان می‌دهند.

معرفی محصولات ورمی کمپوست:

ورمی کمپوست رگولار (کود پایه‌ی تأمین‌کننده‌ی نیازهای اولیه گیاهان): ورمی کمپوستی است که به عنوان کود پایه حداقل نیاز گیاهان را تأمین می‌کند و فاقد هیچ‌یک از مواد شیمیایی افزودنی است و کاملاً ارگانیک و طبیعی تهیه می‌شود که دارای ارزش غذایی استاندارد می‌باشد و برای اکثر گیاهان مورد استفاده است. ورمی کمپوست کانتوجک (کود هدفدار بر حسب نوع گیاهان): ورمی کمپوست فرآوری‌شده به همراه فسفوزن‌توباکنتری‌های مفید با عناصر تکمیلی در نوع‌های مختلف.

نوع ۱: مناسب برای درختان و درختچه‌های پسته، بادام، فندق و نهال‌های سیب
نوع ۲: برای بوته‌های غده‌ای مانند سیب‌زمینی، بادام زمینی، پیاز و...

نوع ۳: برای گیاهان جالبزی، خیار، گوجه و بادمجان ورمی کمپوست سریال (با قابلیت آزادسازی آرام و طولانی‌مدت مواد غذایی): با قابلیت نگهداری طولانی مدت مواد غذایی و آزادسازی تدریجی و پایداری بسیار بالا در خاک‌های مرطوب و در حین آبیاری ورمی کمپوست گرانوله (با قابلیت تحمل فشارهای هیدروستاتیک و مکانیکی بستر): این کود به صورت فشرده و دانه‌بندی‌شده با قدرت تحمل بالای فشار مکانیکی در برابر هیدراتاسیون، مناسب برای خاک‌های شنی و رسی.
چای کمپوست: کود مایع فرآوری‌شده از ورمی کمپوست

مقادیر مصرف کود ورمی کمپوست:

مقادیر زیر براساس نیاز گیاهان مربوطه به نبتروزن و با فرض این‌که ورمی کمپوست مورد نظر از نظر مواد غذایی در حد خوبی باشد و با فرض این‌که زمین مورد نظر از نظر عناصر غذایی در حد متوسط باشد تهیه شده است. توجه شود اگر بافت خاک لومی و یا لوم-رسی باشد مقادیر زیر مناسب است، اما در صورتی که بافت خاک مورد نظر شنی باشد و در صورت امکان حدوداً ۱۰ درصد

کود حیوانی حاوی مواد غذایی مهمی است که در رشد گیاهان و همچنین افزایش بهره‌وری خاک بسیار موثر است و چنانچه از آن استفاده صحیح به عمل نیاید موجب آلودگی سطح زمین و آب‌ها می‌گردد. به‌طور متوسط هر گاو روزانه بیش از ۱۵ کیلوگرم فضولات تولید می‌نماید (حدوداً ۳/۵ تن سالیانه)، بنابراین چنانچه حتی بخشی از آن به‌طور سنتی در زمین‌های کشاورزی استفاده شود باقی‌مانده‌ی آن موجب آلودگی محیط‌زیست خواهد شد و از آن‌جا که جمعیت گاوها به‌طور مداوم افزایش می‌یابد مشکل مدیریت کودهای حاصل هر روز جدی‌تر می‌شود.

کود گاوی	کود ورمی کمپوست
علف هرز دارد.	علف هرز ندارد.
مواد شیمیایی دارد.	مواد شیمیایی ندارد.
افزایش محصول ندارد.	افزایش محصول از ۲۰ تا ۷۰ درصد دارد.
میزان مصرف کود ۳ برابر کود ورمی کمپوست	میزان مصرف کود ۱/۳ کود گاوی
محصول تولیدی ارگانیک نیست.	محصول تولیدی ارگانیک است.

مواد متشکله‌ی ورمی کمپوست:

آنالیز شیمیایی یک نمونه ورمی کمپوست که توسط موسسه تحقیقات خاک و آب صورت گرفته است در زیر ارائه می‌گردد:

نمونه‌ای از ورمی کمپوست

PH	۷,۵
ECE(ds/m)	۵,۵
Organic	۱۹۳,۷ PPM
Nitrogen(dryweight)	۱۴۹۳۲ PPM
Phosphorus(dryweight)	۱۱۱,۶
Zinc	۹۰۰,۴
Fe	۴۱۹,۱
Mn	۴۱۹,۱

تاثیر کاربرد ورمی کمپوست بر غلظت عناصر مغذی در رویش شاخه‌ها

میزان مصرف ورمی کمپوست در هر هکتار (تن)	K پتاس (%)	Fe (ppm) آهن	Zn (ppm) روی	Cu (ppm) مس	Mn (ppm) منگنز
۰	۱,۹۱۳۳	۱۳۱,۵۰	۶۶۶۶	۱۴,۸۶	۸۷,۲۵
۵	۲,۳۰۰۰	۱۴۶,۳۶	۷۱,۶۳	۱۷,۹۶	۱۰۰,۹۵
۱۰	۲,۸۶۶۸	۱۶۳,۰۰	۷۸,۶۶	۲۰,۵۵	۱۰۵,۰۸
۱۵	۳,۳۱۶۴	۱۷۴,۰۰	۹۰,۳۳	۲۲,۵۵	۱۰۶,۲۵

مقایسه‌ی استفاده از ورمی کمپوست در دوران رشد گیاه

راناندازی سامانه‌ی ورمی کمپوست در میدان میوه و تره‌بار تهران

کمپوست کیسه‌ای (همانند چای کیسه‌ای، در استخرهای آب استفاده می‌شود، خصوصاً در استخرهای سیستم آبیاری تحت فشار کاربرد دارد)

چای کمپوست (کمپوست مایع)

Efficiency of biohumus usage (increase in productivity):	
۱. Wheat - 25-30%	کندم
۲. Corn - 30-50%	ذرت
۳. Sugar-beet - 20-30%	چغندر
۴. Potatoes - 40-70%	سیب زمینی
۵. Vegetables - up to 30%	سبزیجات
Dr. J. Bakunts. دکتر جی. باکونس	
افزایش ضریب محصولات باغی و زراعی پس از مصرف ورمی کمپوست	

توضیح: به دلیل فرار سیدن فصل برداشت خرما، استثنائاً در این شماره جدول «بازار خرما» درج نشده است.

به مقادیر نوشته شده در جدول اضافه شود.

ردیف	نوع محصول	میزان مصرف
۱	خرما	۴-۵ کیلوگرم برای هر درخت
۲	پسته	۳-۴ کیلوگرم برای هر درخت
۳	انگور	۲-۳ کیلوگرم برای هر درخت
۴	سیب	۳-۴ کیلوگرم برای هر درخت
۵	انار	۳-۴ کیلوگرم برای هر درخت
۶	گندم	۶ تن در هکتار
۷	سیب زمینی	۱۰ تن در هکتار
۸	برنج	۱۰ تن در هکتار
۹	کلزا	۷ تن در هکتار
۱۰	آفتابگردان	۶ تن در هکتار
۱۱	سویا	۵ تن در هکتار
۱۲	پونجه	۹ تن در هکتار
۱۳	درختان غیر شمر	۳-۴ کیلوگرم برای هر درخت
۱۴	گیاهان زینتی	۱-۱/۵ کیلوگرم برای هر بوته
۱۵	گل‌های آپارتمانی	۰/۷۵-۱ کیلوگرم برای هر گل

مقایسه‌ی کود حیوانی با ورمی کمپوست:

اضافات حیوانی به شکل کود به میزان بسیار زیادی در زمین‌های کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرند که هم بسیار اقتصادی است و هم از محیط‌زیست حفاظت می‌نماید. این مواد دارای ارزش‌های کودی بسیار مفیدی است (نیتروژن، فسفات و پتاسیم) که می‌تواند به کیفیت زمین و کشت محصول کمک کند. کودهای حیوانی غالباً حاوی میکروارگانیسم‌هایی (انگل‌های رودهای) هستند که در سطح زمین گسترده می‌شوند و می‌توانند در زنجیره‌ی غذایی وارد شوند. بنابراین کنترل میزان پاتوژن‌ها در باقی‌مانده‌های حیوانی برای کاهش آلودگی‌ها در خاک و آب‌های جاری پیرامون آن و گیاهان منطقه بسیار ضروری است.

گرچه کود حیوانی محل زندگی خوبی برای پاتوژن‌ها می‌باشد اما دو منبع دیگر که می‌تواند موجب آلودگی خاک، آب، محصول و انسان شوند عبارتند از: شیرابه‌ی کود حیوانی که از محل‌های نگهداری آن به حوضچه‌های آب‌های زیرزمینی نفوذ می‌کند و دیگری آب‌های جاری که به منظور آبیاری استفاده و با خود کود حیوانی دارند، عامل بسیاری از اثرات نامطلوب بر آب و مواد غذایی در هنگام شست‌وشوی میوه و سبزیجات به شکل مستقیم و غیرمستقیم، کود حیوانی است.

تلفن: ۰۲۴۱-۲۴۳۸۲۷۰
 سفارش: ۰۲۴۱-۲۴۳۸۲۷۰
 آگهی: ۰۲۴۱-۲۴۳۸۲۷۰

خرما
 خبرنامه

پذیرش آگهی در

فاز اول وبسایت انجمن خرما استان کرمان راه‌اندازی شد

www.kermanpda.com

از این پس شما می‌توانید از طریق این وبسایت به اخبار و اطلاعیه‌های انجمن، اطلاعات جامع خرما، مقالات مرتبط، قیمت خرما، خبرنامه و اطلاعات اعضای انجمن دست پیدا کنید. با انتقادات و پیشنهادهای خود ما را در بهبود کیفیت وبسایت انجمن یاری فرمایید.

رطب نوین
 NOVIN FRESH DATES
 طعم بم

شرکت بازرگانی نوین طعم بم

تولید و نگهداری و بازاریابی خرما

شرکت بازرگانی نوین طعم بم - شهرت ۲۴

تلفن: ۰۲۴۴-۲۳۱۱۵۵۸
 فکس: ۰۲۴۴-۲۳۱۳۹۲۷
 همراه: ۰۹۱۳-۱۴۴۰۲۸۶

www.novindates.ir
 E-Mail: novintam@gmail.com

بم - خیابان شهدا - روبروی دبیرستان خاتم الانبیاء - سردخانه نوین بم

می‌خواهید مزرعه و باغ خود را از طریق اینترنت و عکسهای ماهواره‌ای کنترل کنید؟

شرکت فنی و مهندسی هدیش کارمانیا
 آماده ارائه خدمات نقشه‌برداری GPS با قابلیت
 بروزرسانی و انطباق نقشه‌ها بر روی عکس‌های
 هوایی Google با نازلترین قیمت به شما می‌باشد
 تلفن تماس: ۰۹۱۳-۳۹۷-۹۸۲۰

شرکت فنی و مهندسی هدیش کارمانیا
 ثبت ۱۱۲۶۲ کرمان

شرکت صنایع بم و خرما

(تاسیس ۱۳۴۴)

دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۱۰۶۷)

ارایه دهنده:

- خدمات سردخانه‌ای با ظرفیت پنج هزار تن
- شستشو و ضد عفونی خرما به ظرفیت دو هزار تن در سال
- درجه بندی و بسته بندی رطب و خرما به ظرفیت سه هزار تن در سال
- خدمات مشاوره‌ای در امور بازرگانی داخلی و خارجی مرتبط با خرما

رطب دهنده

نشانی: بم - بلوار شهید باهنر شماره‌های تماس: ۰۳۴۴-۲۵۱۰۸۵۴
 همراه: ۰۹۱۳۱۴۴۴۴۱۷
 تلفکس: ۰۳۴۴-۲۵۱۰۸۶۱